

Стан та перспективи розвитку зернового виробництва в Україні

У статті показано, що від існуючого диспаритету цін на зерно на внутрішньому та зовнішньому ринках українські агро-виробники не отримують економічного прибутку. Автор доводить, що сучасна система розподілу доходів між виробниками зерна та логістичними монополістами перешкоджає реалізації експортного аграрного потенціалу України. За результатами аналізу досвіду розвинутих країн обґрунтовується положення про необхідність створення рівних ринкових можливостей для всіх економічних агентів через ширше використання інструментів строкового біржового ринку.

Ключові слова: зернове виробництво, зернотрейдери, закупівельні ціни, експортні ціни, умови постачання зерна, механізми біржового ринку, ф'ючерсні контракти, агровиробники, виробники зерна, біржовий ринок.

Состояние и перспективы развития производства зерна в Украине

В статье показано, что от существующего диспаритета цен на зерно на внутреннем и внешнем рынках украинские аграрные производители не получают экономической прибыли. Автор доказывает, что современная система распределения доходов между производителями зерна и логистическими монополистами препятствует реализации экспортного аграрного потенциала Украины. По результатам анализа опыта развитых стран обосновывается положение о необходимости создания равных рыночных возможностей для всех экономических агентов путем более широкого использования инструментов биржевого рынка.

Ключевые слова: зерновое производство, зернотрейдеры, закупочные цены, экспортные цены, условия поставки зерна, механизмы биржевого рынка, фьючерсные контракты, агропроизводители, производители зерна, биржевой рынок.

Status and prospects of grain production in Ukraine

The article shows that the Ukrainian agricultural producers receive no economic profit in the domestic and foreign markets because of existing disparity in grain prices. The author argues that the current system of the revenue sharing between the grain producers and the logistics monopoly prevents the realization of the export agricultural potential of Ukraine. The analysis of the experience of developed countries is justified by the need for provision of equal market opportunities for all economic agents through wider use of the term stock market instruments.

Keywords: grain production, grain traders, prices, export prices, grain supply arrangements stock market, futures contracts.

Постановка проблеми. Невпинне зростання чисельності населення світу відбивається у висхідному тренді світового попиту на зернові культури, як для харчових цілей, так і для використання у тваринництві та при виробництві біопалива. Аграрний сектор України відіграє значну роль у задоволенні зовнішнього попиту на зерно, а сприятливі для вирощування зернових культур природно-кліматичні умови нашої країни дають змогу і надалі розширювати експортний потенціал у цій сфері. Проте діючий механізм розподілу доходів від виробництва та реалізації зерна між суб'єктами ринку стає перешкодою у виконанні цього завдання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням розвитку зернового ринку в Україні присвятили свої праці Н. Голомша, Т. Лозинська, П. Саблук та ін. [1–3]. Проблеми розширення експорту зерна та вдосконалення державного регулювання цієї сфери висвітлені у наукових доробках В. Губенка, О. Кименка, І. Кузнецової, О. Нікішиної та ін. [4–7]. Однак чимало питань стосовно перспектив подальшого розвитку зернового виробництва в Україні в контексті вдосконалення механізмів розподілу доходів між суб'єктами ринку в сучасних умовах залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є визначення перспектив розвитку зернового виробництва в Україні на основі аналізу механізмів утворення та розподілу доходів в цій сфері, та формулювання пропозицій щодо оптимізації цих механізмів.

Виклад основного матеріалу. Україна посідає гідне місце серед провідних світових експортерів зерна. Але така ситуація окрім позитивних впливів на вітчизняну економіку призводить до значної залежності товаровиробників від цінової кон'юнктури світового ринку. Численні зернотрейдери намагаються страхувати свої ризики шляхом встановлення низьких закупівельних цін на зерно для товаровиробників навіть за сприятливої цінової ситуації на зовнішніх ринках. У цей же час товаровиробники працюють за мінімального рівня рентабельності (табл. 1).

Аналізуючи дані табл. 1, можемо зробити такі висновки: рівень рентабельності виробництва зерна у 2013 році знаходиться на дуже низькому рівні і у середньому по зернових культурах становить 1,8%. Середня ціна реалізації зернових культур за офіційним курсом НБУ майже вдвічі нижча від світових цін. Так, ціна реалізації 1 тонни пшениці становить \$171,7, що на \$176,3 менше від світової ціни на дану культуру.

Отже, вітчизняні виробники зерна одержують тільки близько 50% від його світових цін. Виникає закономірне питання про те, як аграрії, що займаються вирощуванням зернових, можуть працювати за такої низької рентабельності. Відповідь проста: жодне селянське, фермерське і будь-яке інше хліборобське господарство не є монокультурним. Навіть за невеликого розміру земельного фонду аграрії вирощують різні зернові та олійні культури. Тож прибутковість

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 1. Аналіз показників ефективності виробництва та реалізації зернових культур в Україні у 2013 році

Культура	Собівартість, грн./т, * 2013 рік	Середня ціна реалізації, грн./т, * 2013 рік	Рівень рентабельності виробництва для виробників, %	Середня ціна реалізації, \$/т, * 2013 рік (за офіційним курсом НБУ)	Експортовано, млн. т ** 2012/2013 М.Р	Світові ціни ** 2012/2013 М.Р. (липень 2012/червень 2013)
Пшениця	1339,9	1372,1	2,4	171,7	6,9	348
Кукурудза	1185,8	1204,1	1,5	150,6	13,5	311
Ячмінь	1439,5	1447,4	1,6	181,0	2,2	298

Джерело: * [8], ** [9].

однієї підтримує збитковість іншої, і така диверсифікація виробництва в умовах постійних погодних і цінових ризиків підтримує його загальну рентабельність.

Але настільки низькі закупівельні ціни на зернові стримують подальше зростання експортного потенціалу України за даними культурами. Тому необхідно проаналізувати чинники, що визначають механізми ціноутворення на ринку зернових та, відповідно, з'ясувати розмір і генезис додаткової ренти на даному ринку.

З погляду виробника, за такого рівня рентабельності виробництва не спостерігається значних доходів від використання основних факторів виробництва. Якщо проаналізувати структуру витрат на виробництво окремих зернових культур (табл. 2) та зіставити із розміром абсолютного прибутку, мова може йти про існування лише бухгалтерського прибутку, а не економічного.

Слід відмітити, що, аналізуючи дохідність виробництва тієї чи іншої культури та її конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринку, варто враховувати те, що фактичні витрати на виробництво продукції є не зовсім об'єктивними. За оцінками експертів, частка амортизаційних відрахувань у собівартості продукції збільшується при оцінці основних засобів за ринковою (справедливою) вартістю. За таких умов рентабельність виробництва за мінімальними підрахунками знижується на 10 відсоткових пунктів [10].

Проаналізуємо подальше утворення прибутку інших структур, наявність якого, як правило, лежить вже не тільки в економічній площині.

За розрахунковими даними балансу попиту та пропозиції зерна, складеного фахівцями Міністерства економічного розвитку і торгівлі України станом на 01.08.2013, пропозиція зернових культур становить 58 060 тис. т, а попит внутрішнього ринку – 28 767 тис. т, зовнішнього – 23 531 тис. т, решта – 5862 тис. т залишки на кінець періоду.

Формують попит на продукцію вітчизняних виробників зерна зернотрейдери, орієнтовані на зовнішні ринки, та переробні підприємства, які задовольняють потреби переважно внутрішнього ринку.

Що стосується закупівельних цін переробних підприємств, то тут діють такі чинники. Ціновий попит на сільськогосподарську сировину, як правило, менш еластичний порівняно з ціновим попитом на продовольчі товари, вироблені з цієї сировини. Тому очевидно, що зі збільшенням обсягу виробництва і пропозиції сільськогосподарської продукції ціни на неї знижуються швидшими темпами, ніж ціни на кінцеві продукти її переробки. При цьому переробні підприємства, маючи ринкову владу, встановлюють ціни на сільськогосподарську сировину так, щоб з урахуванням зниження цін на продовольчі товари їх маркетингова маржа (різниця між ціною на сільськогосподарську продукцію і ціною на кінцевий продукт переробки за одну і ту саму кількість товару) щонайменше не змінилася [11].

Підсумком дії цих чинників є формування монопольно низьких цін для сільгоспвиробників, у тому числі зернових. Таке явище отримало назву «диспаритет цін», воно характерне для всіх видів сільськогосподарської продукції і для

Таблиця 2. Структура витрат виробництва зернових культур в Україні у 2013 році

	Культури		
	пшениця	кукурудза	ячмінь
Собівартість, грн./т	1339,9	1185,8	1439,5
Структура витрат, %			
Витрати – всього	100	100	100
у тому числі:			
Прямі матеріальні витрати	65,0	71,8	64,1
з них	100	100	100
насіння та посадковий матеріал	15,9	24,2	20,0
мінеральні добрива	31,8	23,5	26,5
пальне і мастильні матеріали	19,6	14,1	23,1
оплата послуг і робіт сторонніх організацій	13,0	21,2	11,8
решта матеріальних витрат	19,7	17,0	18,6
прямі витрати на оплату праці	6,8	5,0	7,4
інші прямі витрати і загальногосподарські витрати	28,2	23,2	28,5
з них	100	100	100
амортизація необоротних активів	21,3	19,5	22,4
відрахування на соціальні заходи	8,7	7,9	9,6
решта інших прямих та загальногосподарських витрат	70,0	72,6	68,0

Джерело: [9].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

всіх країн. Саме тому ціни реалізації зерна сільськогосподарськими підприємствами на внутрішньому ринку є досить низькими за всіма каналами реалізації.

Що стосується трейдерів, то в них до закупівельної вартості зерна додаються витрати на:

- транспортування зерна (логістика із застосуванням власних чи орендованих засобів);
- очищення, просушування та зберігання зерна;
- збір ринкової інформації;
- кредитування агровиробників (поодинокі випадки, коли трейдери фактично авансують виробника і тому є власниками зібраного врожаю, ще до його закупівлі);
- страхування ризиків: валютних, податкових тощо.

Однак зазначені витрати в повному обсязі несуть лише великі трейдери. А потенційні ризики вони намагаються перекласти на плечі аграріїв шляхом встановлення мінімальних закупівельних цін, іноді навіть прибігаючи до змови з іншими потужними трейдерами.

За даними дослідження американських експертів проекту USAID, прибутковість зернотрейдерів в Україні становить близько 19% на кожній тонні, тоді як на розвинених ринках Північної Америки та Європи – близько 1% (усі розрахунки – на базі FOB) [12].

Отримання цих надприбутків зумовлено в тому числі політикою основних п'яти іноземних зернотрейдерів, які, по суті, утворили олігополію у сфері постачання вітчизняного зерна на експорт. Вони диктують такі закупівельні ціни на зерно, які ледве покривають витрати вітчизняних виробників, а вартість операцій, пов'язаних з реалізацією зерна, навпаки, значно перевищує рівень цін у багатьох західноєвропейських країнах [13].

Такий стан став можливим лише за наявності потужного лобі у парламенті, яке перешкоджало будь-яким спробам переломити ситуацію в цій сфері. Тому вважаємо, що утворення надприбутків, або ренти, отриманої зернотрейдерами, не є лише результатом корисної дії основних факторів виробництва, а пов'язане з існуванням політичного лобі.

Щоб проаналізувати прибутковість експортної діяльності провідних зернотрейдерів, необхідно дослідити їхню спеціалізацію, географію постачань та пов'язані з транспортуванням видатки (див. рис.).

Фактичні обсяги експорту зерна з України за 1 липня – 4 грудня 2014 року становлять 15 663 тис. т, з яких:

- пшениці – 7483 тис. т;
- кукурудзи – 4620 тис. т;
- ячменю – 3374 тис. т;

– інших зернових – 187 тис. т.

Завантажено на кораблі – 455 тис. т.

Таким чином, обсяги експортованих та підготовлених до експорту зернових становлять 16 118 тис. т (пшениці – 7562 тис. т, ячменю – 3375 тис. т та кукурудзи – 4995 тис. т). Однак це не межа зовнішнього попиту на зернові. Так, якщо в 2013 році Україна мала змогу тільки в Європу безмитно експортувати 1,6 млн. т зернових, то у разі імплементації угоди про зону вільної торгівлі Україна – ЄС дана квота буде збільшена до 2 млн. т.

Українське зерно на експорт за контрактами постачається переважно за умовами FOB (франко–борт) або CPT–порт (фрахт і перевезення оплачені до місця призначення). В першому випадку зернотрейдер зобов'язується доставити і завантажити на борт судна покупця обумовлену кількість зерна відповідної якості, а у другому – доставити в порт.

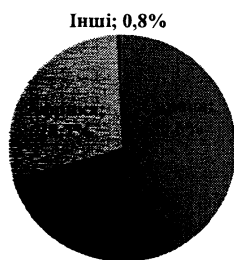
Вітчизняні зернотрейдери заробляють на постачанні зерна на експорт, навіть не вивозячи його за межі країни (табл. 3).

За даними табл. 3 видно, що різниця між ціною, яку дають трейдери фермерам за зерно при умові постачання його до елеватора, та ціною, яку вже трейдери встановлюють для імпортерів за умови постачання до портів Чорного моря (CPT) без завантаження на судно, становить від \$9 до \$9. Така маржа значно перевищує видатки трейдерів, пов'язані з транспортуванням зерна у межах країни. Але контрактам CPT – порти Чорного моря надають перевагу невеликі трейдери. Як правило, в портах це зерно в них перекуповують потужні трейдери, що й укладають контракти на постачання в інші країни значних обсягів зерна. При цьому маржа потужних трейдерів за умовами FOB – порти Чорного моря становить у випадку самостійної закупівлі зерна у фермерів від \$64 до \$93, а у випадку закупівлі у дрібних трейдерів безпосередньо в порту – приблизно \$55.

Однак великим зернотрейдерам вигідно працювати і за умовами CIF (товар страхується і постачається до порту країни–покупця).

Транспортування українського зерна здійснюється як по морю, так і сухоходом (в європейські країни).

Транспортна складова при перевезенні залізницями України пшениці II класу на експорт є незначною і становить 5,07% [16]. Якщо тариф на перевезення 1 тонни зерна Укрзалізницею на відстань 500 км становить \$12,77, то аналогічні послуги залізничного транспорту в інших країнах коштують більше: в Білорусії – \$13,1, у Росії – \$17,03, в Угорщині – \$28,02, у Румунії – \$50,56, у Словаччині – \$53, у Польщі – \$62,52.

Географічна структура експорту зернових з України в 2013/2014 МР
Джерело: [14].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 3. Рівень цін на пшеницю в Україні станом на 03.12.2014

Умови поставки	Одиниці виміру	Ціна
Україна (EXW елеватор)		
2 клас	\$/т	188–194
3 клас	\$/т	149–184
фуражна	\$/т	148–158
Україна (CPT порти Чорного моря)		
2 клас	\$/т	197–211
3 клас	\$/т	188–194
фуражна	\$/т	168–174
Україна (FOB порти Чорного моря)		
2 клас	\$/т	252–255 (груд/січ)
3 клас	\$/т	242–243 (груд/січ)
фуражна	\$/т	215–220 (груд/січ)

Складено автором за даними [15].

Що стосується вартості фрахту судів для перевезення зерна, то станом на 21 березня 2014 року фрахт на транспортування 3 тис. т пшениці з Миколаївського МТП у напрямку Туреччини коштував \$22–23/т. Фрахтові ставки на партії ячменю 4–5 тис. т у напрямку Лівії становили \$36–37/т із Севастопольського МТП і \$38/т з Ренійського МТП. Фрахтові котирування на партії кукурудзи обсягом 3 тис. т з Миколаївського МТП у напрямку Туреччини становили \$22–23/т (Чорне море – \$22/т, Мармурове море – \$23/т) і у напрямку Лівії – \$39/т. Ставки фрахту на 25 тис. т пшениці з Керченського МТП в напрямку Судану і з Миколаївського МТП у напрямку ОАЕ становили \$31/т і \$41/т відповідно. Фрахт аналогічного обсягу ячменю з Одеського МТП у напрямку Саудівської Аравії становив \$32/т. Ціна морського перевезення 25 тис. т кукурудзи з Миколаївського МТП в напрямку Тунісу – \$24/т. Фрахт на перевезення 50 тис. т кукурудзи з Південного МТП у напрямку Ємену і Китаю становив \$32/т і \$43/т відповідно [17].

Вищенаведені дані свідчать, що монополізація каналів реалізації зерна не дозволяє виробникам підвищувати ефективність власного виробництва, а ризики природного та ринкового характеру повністю лягають на їхні плечі.

Цілком зрозуміло, що проблему справедливого розподілу доходів між виробниками зерна та логістичними компаніями можливо вирішити лише шляхом зміни механізмів державного регулювання в цій сфері та подальшого розвитку ринкової інфраструктури.

Якщо звернутися до досвіду розвинутих країн та країн, що розвиваються, можна зробити висновок про значну роль держави у регулюванні виробництва та реалізації зернових культур. Завдяки постійній державній підтримці виробники мають можливість забезпечити необхідний рівень доходів, застосовувати нову техніку і прогресивні технології, здійснювати структурну перебудову з урахуванням кон'юнктури ринку.

У країнах ЄС сільгоспвиробники за рахунок ціни отримують лише частину прибутку, а решту сплачує держава, що дозволяє захистити аграріїв від впливу світового ринку. Так, у собівартості пшениці в цих країнах державна підтримка сягає 56%. Комісія ЄС періодично регулює ціни за трьома головними напрямками:

– індикативні ціни для зернових культур;

– граничні ціни імпорту для зернових. Захист від імпорту відбувається шляхом обкладання додатковим митним збором, що дорівнює різниці між національною торговельною ціною й ціною імпорту;

– мінімальні ціни, ціль яких гарантувати виробникові нормальний рівень доходу й диференціювати заготівельні ціни по районах за видами продукції [18].

Досвід діяльності біржових ринків у країнах із розвинутою економікою доводить їх спроможність виконувати функції прозорого ціноутворення, страхування цінових ризиків, трансферу товарних і фінансових потоків, прогнозування та планування виробництва тощо. Створення рівних ринкових можливостей для виробників зерна (незалежно від обсягів їх виробництва) у більшості розвинутих країн світу досягається через механізми біржової електронної торгівлі як на ринку реального, так і майбутнього товару. Наприклад, понад 80% світової торгівлі ф'ючерсними контрактами на пшеницю здійснюється на Чиказький CME Globex, яка у 1992 році стала першою торгово-аналітичною платформою, призначеною для глобальної електронної торгівлі.

В Україні за останні роки чисельність товарних бірж значно зросла: з 77 у 1995 році до 574 у 2013 році. В секторі агропромислового біржового ринку спостерігаються тенденції щодо зменшення кількості бірж з 30 у 2005 році до 24 зареєстрованих і лише 11 реально діючих у 2013 році. Проте жодна з цих бірж не відповідає світовим стандартам біржової діяльності.

При загальній тенденції розвитку біржового товарного ринку є ряд факторів, які негативно впливають на його розвиток, а саме:

- слабкі інтеграційні зв'язки між товарними біржами та іншими організаційними елементами ринкової інфраструктури;
- відсутність на біржах систем гарантування виконання зобов'язань за біржовими угодами, що послаблює зацікавленість учасників ринку у біржовій торгівлі, що у свою чергу тягне за собою незначні обсяги біржової торгівлі;
- незначні обсяги біржової торгівлі, що не зацікавляє товарні біржі у розвитку сучасних біржових технологій та призмує їх здебільшого здійснювати організації позабіржової аукціонної діяльності.

Це стримує розвиток вертикальних інтеграційних зв'язків, що призводить до відсутності налагодженої системи това-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ропосування від товаровиробників до споживачів, а також ринкових систем визначення справедливих цін.

На сьогодні в Україні залишається низьким й ступінь використання сучасних біржових технологій. Близько 90% усіх біржових угод укладається на умовах спот, решта угод припадає на форвардні контракти. Незважаючи на постійну державну підтримку та сприяння у розвитку біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією, досі не відбулося становлення біржової торгівлі деривативами, а саме ф'ючерсами та опціонами на сільськогосподарську продукцію. Хоча проекти створення майданчиків з торгівлі ф'ючерсами в Україні періодично виникали, починаючи з 2000 року, проте не знаходили свого практичного завершення.

Ще в травні 2011 році було підписано меморандум про співробітництво Кабінету Міністрів і Національного банку України з Чиказькою товарною біржею. Метою меморандуму був пошук можливостей відкриття на території нашої країни Причорноморської зернової біржі. Проте і на сьогодні така біржа не створена.

6 червня на Чиказькій товарній біржі CME Group був введений ф'ючерс на причорноморську пшеницю CBOT Blak SEA Wheat і розпочаті перші торги. Контракти мають укладатися в доларах США, а їхній розмір має становити від 136 т (близько 5 тис. бушелів). Ф'ючерси безпосередньо пов'язані з фізичною поставкою продовольчої пшениці з ринку зерна Чорноморського регіону. Цілком зрозуміло, що безпосередньо скористатися перевагами даної платформи зможуть лише потужні зернотрейдери.

Проте, як показав початковий досвід, впровадження ф'ючерсного контракту на чорноморську пшеницю на Чиказькій біржі CME Group не набрало достатньої ліквідності, адже був розрахований на наших учасників. Проте ні вітчизняні хедери, ні спекулянти не працюють з ним в основному через брак досвіду. Однак біржа CME Group не поспішає його ліквідувати, зважаючи на значний експортний потенціал України на ринку зернових, і очікує підвищення рівня досвідченості основних вітчизняних суб'єктів аграрного сектору щодо використання даного виду інструменту [19].

Висновки

Ресурсний потенціал та природно-кліматичні умови України щодо формування пропозиції високоякісного зерна свідчить про потенційну здатність нарощувати обсяги виробництва й залишатися нашої країні в числі найбільших світових експортерів зернових. Проте перешкодою для реалізації цих завдань на сьогодні постає сформована система розподілу доходів від реалізації продукції між товаровиробниками та трейдерами. За даної системи аграрії несуть усі ризики, внаслідок чого рентабельність їхньої діяльності значно коливається, в той час як зернотрейдери стабільно отримують не менш ніж 19% рентабельності.

Можна констатувати, що в Україні держава не відіграє ролі ефективного регулятора сфери зернового виробництва. Проведений аналіз засвідчив, що притаманні ринковій економіці такі непрямі методи регулювання, як антимонопольні заходи, страхування, кредитування, податкове регулювання в нашої країні застосовуються безсистемно, не стали стимулом для значного зростання обсягів виробництва зерна.

Забезпечити прозоре ціноутворення та рівні ринкові можливості як для потужних, так і дрібних господарств, що спеціалізуються на вирощуванні зернових культур, можливо через використання біржових механізмів торгівлі як на ринку реального, так і майбутнього товару. Активізація в Україні роботи біржового ф'ючерсного ринку дозволить детінізувати торгівлю зерном на внутрішньому ринку, забезпечить прозорість ціноутворення та страхування цінних ризиків аграріїв.

Список використаних джерел

1. Голомша Н.Є. Конкурентоспроможність зернових на аграрному ринку / Н.Є. Голомша // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 83–88.
2. Лозинська Т.М. Національний продовольчий ринок в умовах глобалізації: [моногр.] / Т.М. Лозинська. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. – 272 с.
3. Формування і розвиток ринку зерна в Україні / О.Г. Шпикуляк, Ю.П. Воскобійник, Р.П. Саблук, О.В. Овсянніков. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 190 с.
4. Губенко В.І. Конкурентоспроможність продукції АПК: стан та можливості в умовах глобалізації / В.І. Губенко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер.: Економіка та менеджмент. – 2010. – Вип. 5.2. – С. 3–7.
5. Кименко О.Г. Оцінки ефективності державного регулювання експорту та експортних цін на ринку зернових та олійних культур в Україні / О.Г. Кименко, О.В. Артюшин // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи. – К.: ІАЕ УААН, 2009. – С. 23–30.
6. Кузнецова І. Яка ж роль відведена Україні в світовому виробництві та експорті пшениці? / І. Кузнецова // Зерно і хліб. – 2008. – № 2. – С. 3–6.
7. Нікішина О.В. Пріоритети національної зернової політики та механізми їх реалізації в умовах глобалізації економіки / О.В. Нікішина // Економіка харчової промисловості. – 2012. – № 4 (16) – С. 14–22.
8. Статистичний бюлетень «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 рік» // Державна служба статистики України. – К., 2014. – 84 с.
9. Аграрний сектор України. Огляд рослинництва: попередні підсумки 2013 року [Електрон. ресурс] // Режим доступу: http://www.bakertilly.ua/media/pdf/BT_Agri2013.pdf
10. Бондар О.В. Формування цін і витрат на виробництво зерна в сільськогосподарських підприємствах України // О.В. Бондар // Наука й економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 90–96.
11. Андрійчук В.Г. Внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції: теоретико-методологічний аспект / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 29–34.
12. Іщенко Г. Апетити трейдерів ростуть / Г. Іщенко // Урядовий кур'єр. – 23.11.2014.
13. Шебанін В.С. Ретроспектива трансформації сільськогосподарських підприємств та основні напрями підвищення їх ефективності / В.С. Шебанін, О.В. Шебаніна, І.О. Піюренко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2010. – Вип. 1(52)Т.1. – С. 3–13.
14. Експорт зернових із України в 2013/2014 коментує Сергій Парпуланський, спеціаліст департаменту інвестиційного банкінгу Pro Capital Investment [Електрон. ресурс] // Режим доступу: http://invest.pro-capital.ua/ua/press_center/invest-digest/eksport-zernovykh-z-ukrainy-v-2013/2014/
15. Інформаційний бюлетень незалежної громадської Експертної ради з питань цінової ситуації на аграрному ринку [Електрон. ресурс]

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

// Режим доступу: <http://www.aau.org.ua/rynky-ta-ciny/novini-rinkiv-1>

16. Укрзалізниця забезпечує максимально ефективне відправлення зернових вантажів [Електрон. ресурс] // Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=246554094&cat_id=244277212

17. Фрахт судов для перевезки зерна в Азово-Чорноморському регіоні подорожал [Електрон. ресурс] // Режим доступу: <http://>

http://unimar-logistics.net/post/fraht_sudov_dlya_perevozki_zerna_v_azovo-chernomorskom_regiione_podorozhal

18. Шлаар Д. Реформа Общей аграрной политики в Евросоюзе и ее последствия для ФРГ / Д. Шлаар, К. Беме // АПК: экономика, управление. – 2004. – №7. – С. 67–76.

19. Яворська В.О. Тенденції розвитку вітчизняної біржової торгівлі товарними деривативами на сільськогосподарську продукцію / В.О. Яворська // Моніторинг біржового ринку. – 2014. – №1 (20). – С. 16–17.

О.В. ТИМОШЕНКО,
к.е.н., доцент, декан ФЕІТ КНУКІМ,
Я.В. ЧАПЛІНСЬКА,

магістр кафедри економіки і менеджменту КНУКІМ

Особливості формування брендингової політики підприємств в Україні

У статті досліджено теоретичні основи сутності понять «бренд» та «брендинг», проаналізовано особливості позиціонування брендів на вітчизняних підприємствах на основі комплексного та систематичного підходів з урахуванням специфіки маркетингової діяльності вітчизняних підприємств. Узагальнено стратегії позиціонування брендів, розроблено напрями щодо удосконалення брендової політики як одного з основних та найбільш дієвих методів утримання конкурентних переваг підприємницьких структур, що в цілому дозволить підвищити їхні ринкові позиції та ефективність фінансово-господарської діяльності.

Ключові слова: бренд, брендинг, ребрендинг, стратегії позиціонування, матриця позиціонування брендів, брендова політика.

Е.В. ТИМОШЕНКО,
к.э.н., доцент, декан ФЭИТ КНУКИИ,
Я.В. ЧАПЛИНСКАЯ,

магістр кафедри економіки і менеджменту КНУКІМ

Особенности формирования брендинговой политики предприятий в Украине

В статье исследованы теоретические основы сути понятий «бренд» и «брендинг», проанализированы особенности позиционирования брендов на отечественных предприятиях на основе комплексного и систематического подходов с учетом специфики маркетинговой деятельности отечественных предприятий. Обобщены стратегии позиционирования брендов, разработаны направления по совершенствованию брендовой политики как одного из основных и наиболее действенных методов удержания конкурентных преимуществ предпринимательской структуры, что в целом позволит повысить их рыночные позиции и эффективность финансово-хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: бренд, брендинг, ребрендинг, стратегии позиционирования, матрица позиционирования брендов, брендовая политика.

O.V. TIMOSHENKO,
PhD, associate professor, dean FEIT KNUKIM,
J. CHAPLINSKA,
master department. eq. and Maine. KNUKIM

Features of the formation branding policies of companies in Ukraine

This article explores the theoretical foundations of the essence of the concepts of «brand» and «branding», analyzes the features of brand positioning in the domestic enterprises in an integrated and systematic approaches with specific marketing activities of domestic enterprises. Overview positioning strategy brand developed areas for the improvement branded policy as the main and most effective methods of keeping the competitive advantages of enterprise structure as a whole will improve their market position and efficiency of financial and economic activity.

Keywords: brand, branding, rebranding positioning strategy, brand positioning matrix, Brand policy.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні брендингова політика підприємств, починаючи від створення товару й продовжуючи його існування на ринку, є важливою частиною маркетингової діяльності, оскільки досить мало товарів мають унікальні характеристики, завдяки яким вони здатні перевершити товари конкурентів [9]. У боротьбі за споживачів перемагають ті товари, до яких існує прихильне емоційне ставлення,

оскільки стали позитивні емоції можна сформувати тільки до брендіваних продуктів. Сильний бренд є найціннішим активом компанії, інструментом формування довгострокових конкурентних переваг підприємства, а наявність бренду означає, що навіть при наближено рівних споживчих і інших властивостях товар є більш конкурентоздатним [2].

В англо-американській рекламній комунікативній моделі «бренд» – поняття майже священне. Це закріпилося ще